

можуть навчатися у великих класних колективах. Навіть за наявності асистента вчителя такі учні не можуть сконцентрувати свою увагу на уроці та засвоїти навчальний матеріал відповідно до адаптованої чи модифікованої програми. Поведінкові норми також бажають кращого, що нерідко заважає іншим учням здобувати якісну освіту. Тому, доцільно було б у закладах середньої освіти створювати окремі класи для навчання дітей з ООП, з кількістю 8-10 учнів, які б успішно засвоювали навчальний матеріал на своєму рівні.

Підсумовуючи дану тему, варто зазначити, що інклюзивна освіта в Україні потребує вдосконалення та розвитку, залучення не лише теоретиків, а й спеціалістів-практиків, які працювали з дітьми з особливими потребами та на власному досвіді знають, що потрібно робити для покращення інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Зброєва Н. Б. Готовність педагога до інклюзивної освіти. (До постановки питання). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 7. С. 15–18.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навчально-метод. посіб. К.: АТОПОЛ, 2010. 96 с.

Тетяна Каменшук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії психологічного супроводу дітей
з особливими освітніми потребами
Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи НАПН України, м. Вінниця

ІНКЛЮЗИВНІ ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО МАРШРУТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Враховуючи воєнний стан в Україні пріоритетним залишається створення безпечних умов навчання дітей з особливими освітніми потребами. На рівні держави проблему охорони здоров'я і безпеки життєдіяльності розглядають як одну з базових. Сутність її полягає у забезпеченні гарантованого захисту життя та збереженні здоров'я кожного громадянина. Передовсім головним адресатом є дитина, а держава створює відповідні умови для її повноцінного зростання. Саме тому найважливіше завдання в освіті сьогодні – це визнання пріоритету охорони життя, збереження, зміцнення і формування фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я, стимулювання виникнення адекватних реакцій на різноманітні чинники ризику. Виключення не складають діти з особливими потребами. Інклюзія, як процес забезпечення умов навчання дітей з різноманітними особливостями в розвитку, мають пріоритетне спрямування.

Цілеспрямована педагогічна робота щодо виховання у дітей з особливими потребами почуття особистої безпеки, формування елементарних навичок самозахисту в навколишньому середовищі передбачає: ознайомлення з

джерелами небезпеки в докiллі (у природі, поміж людей, серед предметів); з причинами виникнення небезпечних ситуацій; зі шляхами запобігання їм; з негативними наслідками нехтування правилами безпеки.

У психолого-педагогічній літературі проблема соціалізації осіб з особливими освітніми потребами здебільшого розглядається у контексті успішності їх адаптації (соціальної, психологічної, соціально-психологічної, соціально-трудової), розв'язанні питань професійної підготовки та професійного становлення учнів. Існує необхідність розгляду зазначеної проблеми з позиції особистісного підходу, забезпечення процесів індивідуалізації та інтеграції дитини, яка спроможна усвідомити свої можливості, що варто розвивати і використовувати у своїй життєдіяльності, і щонайперше - в умовах шкільного навчання та виховання.

Проблемам підготовки і перепідготовки сучасного педагога, різноманітним аспектам формування професійної компетентності вчителя та вчителя спеціальної школи, напрямків соціалізації дітей з особливими освітніми потребами присвячено багато досліджень українських та зарубіжних науковців, зокрема І. Беха, О. Гаврилова, Т. Жук, Т. Ілляшенко, Т. Каменщук, Л. Савчук, О. Семенов, С. Сисоєвої, Н. Софій, А. Обухівської, С. Тищенко, Г. Якимчук, Дж. Равена (J. Raven), І. Хафізулліної, В. Хітрюк та ін. [5].

На сьогодні, важливим питанням залишається облаштування захисних споруд цивільного захисту (укриттів) в закладах загальної середньої освіти з урахуванням потреб маломобільних груп населення, що забезпечить можливість організовувати освітній процес для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в очному форматі [1].

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами можуть потребувати додаткової індивідуальної підтримки під час перебування в укриттях, тому важливо, щоб працівники які відповідають за переміщення та перебування в укриттях (асистент вчителя, асистент учня (дитини), інші педагогічні працівники), були підготовлені до роботи з дітьми з особливим освітніми потребами, розуміли специфіку поведінки таких дітей та володіли методами надання психологічної підтримки під час стресових ситуацій [1].

Вагомого значення набуває створення психологічно комфортного середовища у закладах освіти, надання своєчасної підтримки педагогічним працівникам, здобувачам освіти, зокрема учням з особливими освітніми потребами та залучення батьків до освітнього процесу. Діти з особливими освітніми потребами мають особливості когнітивних функцій, психоемоційних процесів, сенсорного і моторного розвитку. З метою недопущення ускладнення та погіршення їхнього психологічного стану педагогам необхідно звертати увагу на попередження вторинної психологічної травми шляхом організації комфортного, інклюзивного та розвиваючого освітнього середовища, забезпечення заходів, спрямованих на попередження психологічного травмування [3; 4].

Підготовка учнів з особливими освітніми потребами, їхніх сімей та педагогічних працівників закладів освіти має велике значення під час реагування на надзвичайні ситуації, зокрема воєнного характеру, як в межах

закладу освіти, так і поза ним [2]. Педагогічні працівники закладів освіти, які реалізують інклюзивну форму навчання, проходять тематичні курси підвищення кваліфікації з метою поглиблення знань про особливості психічного розвитку дітей зазначеної категорії та ознайомлюються з новітніми методиками навчання [5].

Дитина з особливими освітніми потребами має такі самі права та можливості як і будь яка інша дитина в Україні. Важливо враховувати, що її рівень обробки інформації та швидкість реакцій можуть бути іншими, відмінними від загальної кількості дітей, зокрема через особливості когнітивних функцій та емоційних процесів обробки інформації, сенсорні та моторні обмеження, складнощі з руховою сферою, відмінності в обсягах уваги та концентрації тощо. Все це є надзвичайно важливим для навчання, що враховується через побудову індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами [2].

Відсутність можливості чи здатності зрозуміти та пояснити для себе причини та наслідки ситуації, в якій дитина раптово опинилась – це те, що викликає у дитини сильну тривогу з усіма її можливими наслідками – психологічна травма, непередбачувані реакції, непрогнозована поведінка, що може бути небезпечним для життя в умовах негайного реагування на надзвичайні ситуації. Таким чином, діти з ООП є більш вразливими в подібних ситуаціях - на емоційному, когнітивному та поведінкових рівнях. Через свої особливості та вразливість вони піддаються підвищеному ризику стресових реакцій та тривоги, як зовнішню реакцію можна чекати регресивних реакцій, або, навіть регресивних станів, поведінкових змін таких, як неспокійність, гострі емоційні спалахи (гнів, плач, істерики), хвилювання або байдужість і апатія тощо [2].

Тренування є одним з найважливіших способів підготовки до реагування на надзвичайні ситуації, як в контексті фізичної безпеки, так і психологічної.

Доцільно провести серію занять з соціально-емоційного навчання, які підготують дитину до швидкої зміни обставин навколо неї та реагування на сам факт незапланованих змін, який є досить емоційно вразливим для значної частини дітей з ООП. Діяльність має поєднувати в собі вербальні та невербальні методи та засоби. Акцент в підготовці можна зробити на зміцнення сил та можливостей самої дитини [2].

Інструкції, пояснення і інші комунікаційні дії мають бути простими та конкретними. Для пояснення подій рекомендується використовувати малюнки та інші доступні засоби візуалізації [5].

Таким чином, діяльність сучасної освітньої галузі спрямована на широке застосування інклюзивних підходів під час організації умов навчання для дітей з особливими освітніми потребами і це затверджено на законодавчому рівні. Влада на місцевому рівні – шукає додаткові можливості для охоплення супроводом дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти, зокрема відкриваються додаткові ставки для асистентів вчителів, практичних психологів, при цьому зустрічаємося з новими викликами – відсутність кваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації МОН України «Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році» від 03.09.2024 р. №6/679-24. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/929/92981/66d9777c4fa3c432196635.pdf>.
2. Методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації», лист МОН України №1/11479-23 від 03.08.2023. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2023/08/04/Lyst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf>.
3. Лакуста М. М., Каменщук Т. Д. Психологічні умови реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей із ЗПП у фокусі інклюзії. *International scientific-practical conference «Topical issues of science, education and technology: theory and practice»*: conference proceedings (Tampere, Finland, September 16, 2023). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2023. P. 33–36.
4. Каменщук Т. Д., Ставнічук В. О. Аналіз проблеми формування навчальної мотивації як психологічного чинника досягнення успішності у навчанні дітей з РДУГ. *Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору*: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 30 листопада 2023 р.) / редкол.: Т. В. Комар, Є. М. Потапчук, О. В. Варгата; Д. Є. Карпова; Хмельницький національний університет, кафедра психології та педагогіки. Хмельницький, 2023. 375 с. С. 291–295.
5. Теоретико-методологічні засади оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами у вітчизняній спеціальній психології : колективна монографія / авт. кол. : Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук; за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, 2023. 105 с.

Svitlana Fedorenko,

Doctor of Sciences in Education, Professor,
Professor of the Department of Philology and Translation,
Kyiv National University of Technologies and Design

PRICIPLES AND APPROACHES TO INCLUSIVE EDUCATION

The global inclusive practice of education began in the 70s of the XXth century with the development of educational projects at the legislative level and the introduction of educational opportunities for people with disabilities. In the 1980s, the economic benefits of inclusion, advantages, benefits and advantages were studied. In the 1990s, inclusion gained popularity due to publications on the problem of insufficient awareness of parents of disabled children, the activity of disabled adults, and the protection of people's rights.